

7. *Мода и стиль / ред. коллегия: М.Аксенова, Т. Евсеева, А. Чернова и др. – М. : Мир энциклопедий Аванта+, 2007. – 480 с. : ил.*
8. *Плаксина Э.Б. История костюма. Стили и направления / Э.Б. Плаксина, Л.А. Михайловская, В.П. Попов. – М. : Изд-во Центр "Академия", 2004. – 224 с. : ил.*
9. *Романовская М.Б. История костюма и гендерные сюжеты моды / М.Б. Романовская. – СПб. : Алетейя, 2010. – 442 с. : ил.*
10. *Steel V. Fashion and Eroticism: Ideals of Feminine Beauty from the Victorian Era to the Jazz Age / V. Steel. – New York and Oxford: Oxford University Press, 1985. – 328 p.*

УДК 792.8

Помпа Ольга Дмитриевна,
кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри народної хореографії
Київського національного університету культури і мистецтв

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Комплексний аналіз особливостей побутування у нинішньому хореографічному мистецтві вказує на процес осучаснення народно-сценічного танцю. У роботі розглянуто вплив різних інноваційних і сучасних напрямків на тенденції і закономірності розвитку народно-сценічного танцю.

Дане дослідження не лише вивчає сучасні форми побутування народно-сценічного танцю, але й соціальну реалізованість знань про можливий його розвиток, що можуть бути використані в навчальному процесі освітніх установ. Тому виникає потреба теоретичної фіксації ситуації стосовно стилізованих танців народів світу народно-сценічної хореографії.

Ключові слова: *народно-сценічний танець, сучасний танець, хореографічне мистецтво.*

Помпа Ольга Дмитриевна. Тенденции современного народно-сценического танца.

Комплексный анализ особенностей бытования в нынешнем хореографическом искусстве указывает на процесс осовременивания народно-сценического танца. В работе рассматривается влияние различных инновационных и современных направлений на тенденции и закономерности развития народно-сценического танца.

Данное исследование не только изучает современные формы бытования народно-сценического танца, но и социальную реализуемость знаний о возможном его развитии, которые могут быть использованы в учебном процессе образовательных учреждений. Поэтому возникает потребность теоретической фиксации ситуации по стилизованным танцам народов мира народно-сценической хореографии.

Ключевые слова: *народно-сценический танец, современный танец, хореографическое искусство.*

Olga Pompa. Tendencies of the modern staged folk dance.

Complex analysis of the specifics of today's chorographical art's essence provides us with understanding of the process of modernizing the staged folk dance. This work is a re-

view of the influence of different innovative and modern movements on the tendencies and patterns in the development of the staged folk dance.

Not only this research studies the modern forms of existence of the staged folk dance, but it also studies the implementation of the knowledge about the development of this dance which may be used in the educational process of institutions. As a result, there is a need to stone this theoretical knowledge in regards to the stylized staged folk dances from all over the world.

Key words: *staged folk dance, modern dance, chorographical art*

У сучасному світі все більше хореографів усвідомлюють свою безпосередню залежність від суспільства та його потреб. Нині культура суспільства ставить нові завдання для покоління хореографічного мистецтва, а саме нові підходи до сценічних зразків та здійснення їх на якісно новому, інноваційному рівні. Одним з таких підходів є фольклор того чи іншого народу, що стимулює використання досвіду, його адаптацію до конкретних умов сучасного та модернізованого суспільства задля задоволення потреб молоді, прискорення і підвищення інтересу до хореографічної культури в цілому. Не менш вагоме значення являють собою історичне походження та закономірності, що впливають на розвиток традиційно-сучасного сценічного народного танцю. Незважаючи на високу міру практичного освоєння танцювальної культури, теоретичні її аспекти залишаються слабо розробленими в дослідницькому середовищі, тому розглянути тенденції народно-сценічної хореографії допомагають матеріали Є. Янини-Ледовської, Ю. Кондратенко, М. Логінова, А. Лопухова, а також відеоматеріали всесвітньо відомих фестивалів, що висвітленні в статті.

Мета даної статті – проаналізувати процес осучаснення народно-сценічного танцю у нинішньому хореографічному мистецтві.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: проаналізувати значення сучасного танцю; виявити приклади сучасних тенденцій у творчості хореографічних ансамблів, а саме їхнє ставлення до національних танцювально-виконавських традицій; виявити інтерпретації національних танців на всесвітньовідомих фестивалях; узагальнити відомості про сучасні тенденції народно-сценічного танцю.

Кожне покоління тої чи іншої історичної епохи відтворює нарізно свою культуру, відображенням якої також є народні танці, що вважаються сучасними в певний проміжок часу. Пригадаємо слова К. Василенка: "Народний танець має свою першооснову, першоджерело. Коли йдеться про культуру того чи іншого народу, доводиться враховувати не лише безпосередні його культурні досягнення, а й ту спадщину, яку він успадкував від своїх етнічних попередників, з яких утворився і сам даний народ. Це стосується культури всіх народів світу..." [1, 9].

"Сучасний танець", своєї черги, словосполучення що з'явилося на початку ХХ ст., "це танець, в якому людина і її душа через рухи вільно висловлюють свої почуття, емоції, переживання та прагнення без яких аби рамок і обмежень" [10]. Втім, поява нових стилів, що належать до сучасної хореографії, дає підстави для переосмислення бачення народно-сценічного танцю. Тому розвиток

сучасного танцю базується на усталеній хореографії, що має чітку ідеологію та певні канони.

Зокрема, досліджуючи цю проблематику, науковці Ю. Кондратенко та М. Логінова приділяють значну увагу питанням художнього життя та регіональній танцювальній культурі. Наведені ними приклади виразно ілюструють процеси поєднання традиції з інноваціями, результатом яких є виникнення нових, креативних форм творчості, що, своєю чергою, можуть ставати живильним середовищем для розвитку національної культури в цілому. Особливо важливо звернутися до характеристики локальних і регіональних змін, оскільки в рамках вивчення локальних культур можна побачити процес взаємодії традиції й інновації на різних рівнях. Визначення специфіки та тенденцій певних регіонів формує загальний аналіз сучасного народного танцю та хореографічного мистецтва в цілому [6].

Інноваційне сучасне бачення балетмейстерів, зокрема, удосконалення костюмів, декорацій та музичного оформлення, сприяють оновленню народно-сценічної хореографії, розвиток якої сприяв збереженню різних культур країн – традиційних народних танців. Свідченням цього є декілька номерів Національного російського балету "Відродження", які присвячені етнічному фольклору (російські, іспанські, італійські, французькі, ірландські, китайські танці та ін.), куди увійшли танці народів світу з урахуванням сучасного звучання та до яких підібраний певний музичний матеріал, костюми, що виконані в традиціях того чи іншого народу. Та ідея балетної трупи все ж таки залишається – поєднання класичного балету з новими сучасними стилями. Зокрема, Російський національний балет "Кострома" створив шість танцювальних програм: "Волзькі замальовки", "За святу Русь!", "Російська вистава", "Загадкова Русь", "жили-були" і "Національне шоу Росії". Творці пішли шляхом синтезу фольклорного танцю, класичного балету і театральної драматургії, використовуючи елементи шоу-бізнесу, відео-проекцій та спецефекти. Символом Балету і створеного ним нового стилю стала балетна туфелька та лапоть.

Аудиторія бачить традиційні танці релевантними, коли вони виконуються на сучасній основі. Наприклад, в Кореї побутує традиційний народно-сценічний танець "Чхильсон" [9], що втілює танець культу "семи зірок". Цей танець популярний і до цього дня. Загалом культові і обрядові постановки органічно включені в систему традиційних свят Кореї (наприклад, свято урожаю Чхусок, свято землі Тано, Новий рік – Солналь та ін.). Втім, культова традиційна практика танцю зберігається не тільки в Кореї, а й в інших країнах, і є свого роду "візитівкою" країни.

У зв'язку зі змінами соціального устрою та умов життя змінювались також характер і тематика танцювального мистецтва. Народні, ритуальні, придворні танці мають свої етнокультурні особливості та відмінності, і кожен відомий нині танець в процесі історичного розвитку певним чином трансформувався, видозмінювався, тому в чистому вигляді до нас дійшли лише основоположні танці.

Ще одним прикладом сучасності у народному танцювальному мистецтві є діючий Національний балет Іспанії, який досяг успіху в представленні різних народно-сценічних танців регіонів країни – Кастилія, Арагон, Наварра, Гіпускоа, Севілья і т. ін. Результат роботи цього балету – співіснування традиційних і сучасних стилів, про що свідчать численні інформаційні джерела [11].

Народно-сценічний танець у сучасному світі представлений у двох варіантах. Перший (посилаючись на відомих митців українського народного танцю Є. Зайцева та К. Василенка) – творчість народу зі збереженням національних особливостей, оброблений технічним виконанням, виразністю, удосконалений віртуозністю за допомогою балетмейстера. Другий варіант – збереження творчості народу та поєднання з новими сучасними стилями, осучасненою технікою, власним баченням балетмейстера, тобто стилізований танець. У визначення слова "стилізація" в Літературному енциклопедичному словнику акцент робиться на ідеї "відчуження від власного стилю автора, внаслідок чого відтворений стиль сам стає об'єктом художнього зображення" [4, 419]. Явища стилізації в історії мистецтва обумовлені взаємозв'язком між минулим і сьогоденням.

Наприклад, стиль афро-джаз сягає корінням теренів Африки і має своїх прибічників, які несуть традиційну культуру донині та представляють її на фестивалях "Arba Minch", "AfrikaBurn". "Arba Minch" – це щорічний фестиваль, де збираються, співають і танцюють десятки тисяч представників різних етнічних громад Ефіопії, одягнені в традиційні костюми. Також можна навести приклад всесвітньо відомого фестивалю "Merrie Monarch Festival", головна мета якого – збереження і просування мистецтва хула і гавайської культури. У світі фестиваль вважається головним форумом для людей різного віку, які показують свою майстерність і знання мистецтва давньої і сучасної хула. Таким чином, через фестиваль люди в усьому світі дізнаються про історію та культуру Гаваїв. Танцюристи відтворюють сучасну (хула ауана) і традиційну (хула кахіко) хули.

Хула (гавайськ. – "hula") – гавайський танець з пісенним супроводом, відомим під назвою "крейді". Одним з різновидів танцю Хула є Кахик (гавайськ – "kahiko") – стародавній танець, який виконувався до появи перших європейців на Гавайських островах, та ауана (гавайськ. – "auana") – танець, що сформувався в ХІХ–ХХ ст. під впливом західного впливу. Його виконання супроводжується співом і грою на "західних" музичних інструментах: гітарі, укулелі та контрабасі. До цих пір цей фестиваль користується попитом і приваблює людей з усього світу.

Іншим прикладом взаємодії сучасного та традиційного танцювального мистецтва є індійський фестиваль "Mamallapuram Dance Festival", де окрім класичних індійських танців виконуються народні танці, що нині побутують в сучасному світі та демонструють культуру корінного народу Індії.

Звичайно, можна згадати велику кількість фестивалів танців різних народів світу. Показово, що вони все одно продовжують підтримувати традиції своєї країни нарізно: чи в сценічно-фольклорному варіанті народної танцювальної культури, чи в стилізованому погляді балетмейстера на народний танець. Тому нині побутують і сучасний народно-сценічний танець, і стилізований танець, який більш імпонує сучасному суспільству. Але при цьому не варто забувати про ще один, не менш важливий, – фольклорний танець, який є основою, базою всього того, що виникає в інноваційному суспільстві за допомогою хореографів.

Виконання фольклорних танців нині дедалі більше збагачується сучасними відтінками. Тобто, у народно-сценічному танці балетмейстер вдається до увиразнення танцювальної лексики, пошуку нових тем, сюжетних засобів вира-

зності. Якщо потреба у виконанні складних елементів техніки виправдана розвитком дії, то такі рухи необхідні. Зміна музичного супроводу, нові сучасні костюми та бачення балетмейстера, нові зміст, ідеї та форми збагачують лексику, композицію танцю, завдяки чому хореографічне мистецтво оновлюється. Нині сучасні технології надають можливість ознайомитися з різними постановками танців народів світу, не від'їжджаючи нікуди.

Прикладом поєднання традиційності і сучасності у танці може також слугувати театральна вистава "Shen Yun Performing Arts" (Ансамбль класичного китайського танцю), що знайомить глядача із традиціями, віруваннями і мистецтвом Китаю, з культурою, що не підвладна часу. "Краса первозданної природи, класичні китайські сади, різноманіття давніх ремесел Китаю, твори прикладного мистецтва, небесні сцени і пейзажі – все це дозволяє нам побачити цифровий проектор" [8]. Художня труппа представляє глядачеві не тільки класичний китайський танець – вона відроджує на сцені традиційні танцювальні стилі в сучасному баченні, костюми і музику 55-ти етнічних груп Китаю. Художник-постановник Роберт Стромберг (володар "Оскара" і "Премії Еммі" за роботу у фільмі "Аватар") щодо цієї вистави зауважив, що "декорації під час вистави могли б самі по собі стати новою формою мистецтва – живий виступ акторів у поєднанні з фоном, створеним цифровим проектором" [9]. Інтерактивний дисплей прийшов на зміну традиційно використовуваних мотузок, шківів та мішків з піском. Декорації "Shen Yun" створюють відчуття, ніби одночасно здійснюється показ і театрального виступу, і кіно. Отже, виступи китайської труппи "Shen Yun" є зразком вдалої сучасної інтерпретації етнічних танців, що, своєю чергою, є своєрідним поштовхом для створення мистецтва майбутніх поколінь.

Однією з передумов для вдалої передачі характеру та особливостей народно-сценічних танців є належний професійний рівень висококваліфікованих артистів-виконавців, які досконало володіють технікою танцю та акторською майстерністю на сучасному рівні. Зокрема, в одному з інтерв'ю хореограф Б. Ейфман розповідає: "Якщо брати загальносвітові тенденції, то вимоги до виконавців постійно підвищуються, оскільки сучасна хореографічна мова стає дедалі винахідливішою, багатограннішою, складнішою. Але, крім суто технічних вимог, зростає значимість інтелектуальних та психологічних характеристик артиста, його здатності... прожити роль, яку він виконує" [7].

У вихованні професіоналів хореографічного мистецтва головну роль відіграє методична система, викладена педагогом характерного танцю О. Лопуховим. У 1939 році він разом з О. Ширяєвим і О. Бочаровим випустили підручник "Основи характерного танцю", який став першим у світі навчально-методичним посібником з даного предмету. Авторами викладено перевірену програму характерного танцю, яка вирізняється своєю структурованістю, логічністю, правильною послідовністю вправ. З кінця 50–60 рр. ХХ ст. хореографи намагаються поєднувати техніки новітніх форм танцю – класичного з народно-сценічним, доповнюючи їх оновленою танцювальною лексикою.

Вимоги до фізичних даних майбутніх танцюристів нині зростають, адже сучасне танцювальне мистецтво вимагає неабиякої віртуозності. Водночас і сучасний глядач став дуже розбірливим: він відрізняє чистих "технарів" від дійс-

но чуттєвих, виразних танцівників. Сучасне відтворення народного танцю збагачується, стає виразнішим за рахунок використання техніки сучасного танцю. Техніка сучасного танцю значною мірою сконцентрована на внутрішніх відчуттях, гармонії тіла та душі.

У цьому аспекті, зокрема, німецький хореограф, засновниця вищої школи танцю Палука Гретт проголосила п'ять принципів, що повинні бути закладені в основі освітньої системи хореографії для студентів: "креативність, точність, спонтанність, концентрація та дисципліна". Таким чином, учбовий процес набуває варіативності, а програми для подальшої освіти варіюються, щоб учень міг вибирати вектор подальшого професійного розвитку: зробити кар'єру танцівника, балетмейстера, педагога тощо.

Історично новації у танцювальному мистецтві почали з'являтися на початку ХХ ст., що було пов'язано із занепадом класичного балету на Заході. Почали з'являтися вільні, ритмопластичні танці, дедалі більше поширювалося звернення до нових тем і образів, прагнення танцівників у русі показати внутрішній світ людини (імпресіонізм в хореографії). У середині ХІХ ст. відбулися експерименти в царині танцювальних рухів – теорія "тілесного вираження" Франсуа Дельсарта (1811–1871), школи ритму Еміля Жака-Далькроза (1865–1950), творчість Айседори Дункан (1877–1927). Саме ця американська танцівниця є засновницею танцю модерн – "вільного" танцю, що є запереченням принципів класичного, танцю, що йде від душі. У цей же час деякі виконавці почали відходити й від класичної балетної музики, використовуючи у своїх постановках більш сучасний музичний супровод.

На тлі цих нових напрямків танцювальне мистецтво народного танцю в ХХІ ст. стало нецікавим. Тому стилізувати та усучаснити традиційні танці – це нове, неординарне рішення, яке хвилює сучасників хореографії. При цьому потрібно навчитися грамотно стилізувати танець, щоб зберегти традиції, не порушити істину народного танцю, осучаснити хореографію, зберігаючи при цьому культуру століть. Над якісною сценічною постановкою танцю як найпоширенішою формою хореографічного мистецтва мусить працювати згуртований колектив, в складі якого мають бути присутні професіонали: балетмейстер-постановник, лібреттист (в особі постановника), танцівники (балетна трупа), музиканти (оркестр), освітлювач, декоратор, гример, костюмер.

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасних народно-сценічних постановках хореографічна складова зазнає суттєвих змін. Урахування наступних ознак та тенденцій сприятиме збереженню та подальшому розвитку сучасного народно-сценічного танцю: тяжіння до збереження традиційності та певного національного характеру танцю того чи іншого народу; поєднання сучасної модерної пластики з традиційною народною характерною лексикою у танцювально-сценічних постановках; активне застосування нових зразків музики, фрагментів декорацій та костюмів сучасного бачення балетмейстера. Зберігаючи традиції, потрібно експериментувати та навіть допускати помилки, прислуховуватися до слів спеціалістів. Адже потенціал народної хореографії дуже великий.

Література

1. Василенко К.Ю. Український танець: підручник для студ. інститутів культури / К.Ю. Василенко. – К. : ПП КК, 1997. – 281 с.
2. Зайцев Є.В. Основи народно-сценічного танцю: навч. посібник / Є.В. Зайцев, Ю.В. Колесниченко. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 416 с.
2. Кондратенко Ю.А. Новые тенденции развития современной хореографии в Мордовии / Ю.А. Кондратенко, М.В. Логинова // Сокровищница традиционной культуры. – 2012. – № 1/2. – С. 50–53.
3. Литературный энциклопедический словарь / [сост. и гл. ред. В.М. Кожевников, П.А. Николаев]. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – 750 с.
4. Основы характерного танца / [А. Лопухов, А. Ширяев, А. Бочаров]. – Ленинград : "Искусство". – 1939. – 188 с.
5. Помпа О. Д. Народний танець: генезис та сучасні танці (на матеріалах Житомирщини) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Помпа Ольга Дмитрівна. – К. : Київський національний ун-т культури і мистецтв, 2013. – 231 с.
6. Ставиченко Г. Хореограф Борис Ейфман: "Лев Толстой набагато випередив Фрейда, досліджуючи психіку жінки" / Г. Ставиченко // Дзеркало тижня. – 2012. – 17 лютого.
7. Тара Мак Исаак. Shen Yun: Волшебство цифровой проекции (Часть 3) [Електронний ресурс] / Тара Мак Исаак // Велика епоха. – 22 июн. – 2012. Режим доступа: <http://www.epochtimes.com.ua/ru/china/culture/shen-yun-volshebstvo-tsifrovoy-proektsii-chast-3-103934.html>
8. Толстых И.Н. Этнокультурные особенности хореографического искусства корейцев: автореф. дис. ... канд. истор. наук: спец. 07.00.07 – Этнография, этнология и антропология / И.Н. Толстых. – Владивосток, 2010. – 28 с.
9. Що таке сучасний танець? [Електронний ресурс] // Українські народні танці. – Режим доступу : <http://narodni.com.ua/tantsi/shcho-takie-suchasnii-taniets>
10. Янина-Ледовська Є.В. Розвиток синтезованої структури сучасного хореографічного мистецтва [Електронний ресурс] / Є.В. Янина-Ледовська // Культура України. – 2012. – Випуск 36. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ku/2012_36/36-2-09.pdf
11. Rogai N. Review: Spanish National Ballet [Електронний ресурс] / N. Rogai // South China Morning Post. – 08 October. – 2013. – Режим доступу. : <http://www.scmp.com/lifestyle/arts-culture/article/1326477/review-spanish-national-ballet>. Відео http://www.youtube.com/results?search_query=%20National%20Spanish%20Ballet&sm=12